

<https://doi.org/10.26565/2786-5312-2025-102-09>
УДК: 81:[001.891+37.091.33]-042.3:004.8

І. В. Змійова

кандидат філологічних наук, доцент, професор кафедри іноземних мов та перекладу, Харківський гуманітарний університет «Народна українська академія»,
e-mail: i.zmiyova@gmail.com; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-02817183>;
GOOGLE SCHOLAR: <https://scholar.google.com.ua/citations?hl=uk&user=SnWdLZ8AAAAJ>;
RESEARCH GATE: <https://www.researchgate.net/profile/Irina-Zmiyova>

І. О. Паненко

старший викладач кафедри іноземних мов та перекладу, Харківський гуманітарний університет «Народна українська академія»,
e-mail: innapanenko2020work@gmail.com; ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8326-9555>;
GOOGLE SCHOLAR: <https://scholar.google.com/citations?hl=uk&authuser=3&user=PRIU-eEAAAAJ>;
RESEARCH GATE: <https://www.researchgate.net/profile/Inna-Panenko>

І. Ю. Гусленко

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри ділової іноземної мови та перекладу факультету іноземних мов, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, e-mail: i.guslenko@karazin.ua;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0785-0000>; GOOGLE SCHOLAR: <https://scholar.google.com/citations?user=lr7hoo0AAAAJ&hl=uk>; RESEARCH GATE: <https://www.researchgate.net/profile/Iryna-Huslenko>

О. В. Карпенко

старший викладач кафедри ділової іноземної мови та перекладу, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
e-mail: yelena.karpenko@karazin.ua; ORCID: <https://orcid.org/0009-0003-6795-2487>;
GOOGLE SCHOLAR: <https://scholar.google.com/citations?hl=ru&authuser=1&user=yQX25gIAAAAAJ>;
RESEARCH GATE: <https://www.researchgate.net/profile/Olena-Karpenko-6>

ПРОБЛЕМИ ФІЛОЛОГІЇ В ЕПОХУ ШІ: ЯК ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЗМІНЮЄ ESL-ВИКЛАДАННЯ, ПЕРЕКЛАД І НАУКОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ

У статті розглядається вплив штучного інтелекту (ШІ) на основні напрями філологічної діяльності – ESL-викладання, переклад і наукові дослідження. Актуальність теми зумовлена необхідністю переосмислення традиційних підходів до викладання, перекладу та наукової роботи в умовах технологічних трансформацій. Об'єктом дослідження є штучний інтелект і його технології в освітньому просторі, а предметом – способи їхнього застосування у викладацькій, перекладацькій та науковій діяльності. Метою статті є комплексний аналіз впливу ШІ на три основні напрями філологічної діяльності: ESL-викладання, переклад та наукові дослідження. Для досягнення зазначеної мети проаналізовано сучасні інструменти ШІ, що використовуються в ESL-викладанні; досліджено вплив ШІ на теорію і практику перекладу; визначено переваги й ризики застосування ШІ в науковій діяльності; окреслено етичні й нормативні аспекти використання ШІ у філологічній сфері. Стаття комплексно розглядає використання ШІ у викладанні англійської мови як іноземної, зокрема такі інструменти, як адаптивні платформи, чат-боти, автоматизоване оцінювання, а також трансформацію ролі викладача й структури навчального курсу. У сфері перекладу аналізується еволюція CAT-засобів, зростання ролі постредагування та загрози втрати професійних навичок. Особливу увагу приділяється тому, як ШІ змінює методологію наукових досліджень, зокрема полегшує доступ до інформації, автоматизує аналіз джерел і редагування текстів. Завершальний розділ присвячений етичним і академічним аспектам використання ШІ – питанням доброчесності, авторства й академічної відповідальності.

Ключові слова: адаптивне навчання, академічна доброчесність, викладання англійської мови, наукове дослідження, переклад, цифрова технологія, штучний інтелект.

Як цитувати: Зміїова, І., Паненко, І., Гусленко, І., Карпенко, О. (2025). Проблеми філології в епоху ШІ: як штучний інтелект змінює ESL-викладання, переклад і наукові дослідження. *Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Серія: Іноземна філологія. Методика викладання іноземних мов*, (102), 74-82. <https://doi.org/10.26565/2786-5312-2025-102-09>

In cites: Zmiiova, I., Panenko, I., Huslenko, I., Karpenko, O. (2025). Challenges of philology in the age of AI: how artificial intelligence is changing ESL-teaching, translation and research. *The Journal of V. N. Karazin Kharkiv National University. Series: Foreign Philology. Methods of Foreign Language Teaching*, (102), 74-82. <https://doi.org/10.26565/2786-5312-2025-102-09> (in Ukrainian)

1. ВСТУП

Штучний інтелект (ШІ) дедалі активніше проникає в усі сфери життя. В побуті ми користуємось смартфонами, обладнуємо «розумні» будинки, не боїмося їхати в таксі без водія або заснути за кермом, тому що бортовий комп'ютер подбає про безпеку. В освіті ШІ допомагає викладачу виконувати щоденну рутинну роботу з підготовки до занять, пошуку матеріалів тощо, але водночас він трансформує роль викладача, підходить до викладання, структуру навчальних програм. Перекладачі широко використовують CAT-інструменти і машинний переклад (МП) в своїй діяльності, а науковцям ШІ допомагає збирати матеріал для досліджень, планувати роботу, редагувати тексти. Поступово ми поглиблюємо свої знання в сфері використання ШІ, стаємо більш освіченими, але він теж не стоїть на місці і ставить нас перед новими викликами. У світлі діджиталізації та глобалізації актуальним залишається осмислення того, як саме ШІ змінює традиційні філологічні практики, і пошук вирішення проблем, що виникають разом з розвитком штучного інтелекту.

Об'єктом дослідження є явище штучного інтелекту та відповідні технології в освіті, а предметом – способи використання технологій штучного інтелекту на заняттях з англійської мови, в навчанні перекладу й наукових дослідженнях.

Метою статті є комплексний аналіз впливу ШІ на три основні напрями філологічної діяльності: ESL-викладання, переклад та академічні дослідження.

Для досягнення зазначеної мети слід розв'язати такі завдання:

- проаналізувати сучасні інструменти ШІ, що використовуються у ESL-викладанні;
- дослідити вплив ШІ на теорію і практику перекладу;
- визначити переваги й ризики застосування ШІ в науковій діяльності;
- окреслити етичні й нормативні аспекти використання ШІ у філологічній сфері.

2. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ

31 серпня 1955 John McCarthy, Marvin Minsky, Claude Shannon та Nathaniel Rochester організували літню дослідницьку сесію в коледжі Дартмута (Гановер, Нью-Гемпшир), куди були запрошені провідні фахівці з обчислювальної техніки та суміжних

галузей. У пропозиції, яку вони офіційно висунули, зазначалося: «Ми вважаємо за доцільне провести дослідження з проблематики штучного інтелекту (artificial intelligence) в літній період 1956 року в коледжі Дартмута. Основною гіпотезою дослідження є припущення, що будь-який аспект навчання або інші прояви інтелекту можна, в принципі, описати з такою точністю, яка дозволить змодельовати їх за допомогою машини» [17].

Ця дата вважається днем народження терміну 'artificial intelligence' (штучний інтелект), а семінар дав поштовх до багатьох досліджень. Перші зарубіжні публікації, присвячені використанню штучного інтелекту в освіті, з'явилися ще у 1960-х роках і пов'язані з такими іменами: Joseph Weizenbaum в 1966 році створив програму ELIZA – перший приклад взаємодії людини і машини, Jaime Carbonell вперше запропонував концепцію «інтелектуального навчання» – використання ШІ для створення адаптивних комп'ютерних навчальних систем, Patrick Suppes – автор ідеї **індивідуалізованого навчання** через комп'ютер, D. Sleeman & J.S. Brown, автори перших публікацій на тему 'Intelligent Tutoring Systems'.

В Україні активні дослідження використання ШІ в освіті почалися у 1990-х роках і пов'язані з ім'ям доктора технічних наук, професора А. І. Шевченка. Саме з його ініціативи у 1991 році був створений Інститут проблем штучного інтелекту (ІПШІ) МОН і НАН України. Вже з 1997 року інститут мав Лабораторію комп'ютерних підручників, що займалася інформаційними технологіями в освіті, зокрема дистанційним навчанням. З 2010 року діє щорічна школа молодих науковців «Системи та засоби ШІ», її тематика: комп'ютерні підручники, дистанційне навчання, підтримка молодих талановитих дослідників [2].

Значною подією у сфері досліджень штучного інтелекту стала Міжнародна наукова конференція «Штучний інтелект у науці та освіті» (AISE 2024). В Резолюції конференції було сформульовано практичні рекомендації, серед яких слід відзначити такі:

- провести низку наукових та навчальних заходів щодо різних аспектів застосування штучного інтелекту для: наукових досліджень, навчання школярів, студентів, підвищення кваліфікації наукових, педагогічних та науково-педагогічних працівників;
- провести низку наукових досліджень, як фундаментальних, так і прикладних, щодо різних ас-

пектів застосування штучного інтелекту для наукових та освітніх цілей, зокрема: застосування штучного інтелекту для опрацювання великих обсягів даних для різних галузей знань; імплементація штучного інтелекту в інформаційно-аналітичні, інформаційно-довідкові, пошукові системи для різних дисциплін; підвищення кваліфікації наукових, науково-педагогічних та педагогічних працівників щодо застосування штучного інтелекту у професійній діяльності [9].

Але незважаючи на бурхливий розвиток ШІ і яву нових досліджень з цієї проблеми, досі не існує єдиної концепції та нормативної бази для використання ШІ в науці й освіті. Немає також єдиного правового визначення штучного інтелекту.

У країнах Європейського Союзу розробляються різні підходи до врегулювання використання штучного інтелекту, проте очікується, що остаточні правила визначить проєкт Закону про штучний інтелект (AI Act), який має встановити єдині стандарти для всіх країн ЄС. У США половина штатів ухвалила закони у сфері ШІ у 2023 році, а решта прийняла відповідні резолюції. Китай визначив стандарти на національному рівні та місцеві адаптації, Японія розробила «Стратегію розвитку штучного інтелекту», Гонконг створив керівні принципи етичного розвитку та використання штучного інтелекту [12]. Україна у 2021 році схвалила «[Концепцію розвитку штучного інтелекту в Україні](#)», де визначаються мета, принципи та завдання розвитку технологій штучного інтелекту як одного з пріоритетних напрямів у сфері науково-технологічних досліджень [3].

Ці зміни та нововведення зробили використання штучного інтелекту у викладанні мов, перекладі і наукових дослідженнях однією з найбільш обговорюваних тем в освіті.

3. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

3.1. Штучний інтелект у ESL-викладанні

Останні десятиліття відзначаються зміною акцентів у навчанні: від освіти, орієнтованої на викладача, до підходу, що ставить у центр учня, а нині – технології. У традиційній моделі «викладач – студент» учитель виступає джерелом знань, а студенти залишаються пасивними реципієнтами. Натомість модель «студент – викладач» акцентує активну участь учнів у процесі та трансформує роль учителя з лідера на консультанта, який працює з кожним індивідуально.

Технологічні зміни виводять навчання на абсолютно новий рівень. Зараз формується нова освітня реальність, яка породжує багато запитань, а з ними і нові проблеми і страхи, найголовнішим з яких є те, що вчителів замінить штучний інтелект. «Страх перед технологіями може мати надзвичайно негативний вплив на навчальне середовище, тривога викладачів заважає ефективному використанню

технологій. Звичайно, важливо забезпечити всі можливі переваги ШІ у вищій освіті, але це потрібно робити з широко розплющеними очима щодо ризиків, які (якщо не брати до уваги повну заміну викладачів штучним інтелектом) є цілком реальними» [13].

В Рекомендаціях UNESCO щодо використання штучного інтелекту в освіті і науці підкреслюється необхідність вивчення складних наслідків застосування ШІ в освітніх установах, зокрема того, як він переосмислює основні навички і створює як можливості, так і виклики в сучасних освітніх установах в епоху ШІ [22].

Тож, що штучний інтелект може запропонувати освіті:

1. ШІ може забезпечити студентам персоналізоване навчання, включаючи індивідуальні завдання та зворотний зв'язок. Мова йде про адаптивне навчання – педагогічний підхід, який використовує передові технології, зокрема алгоритми машинного навчання, для адаптації навчального контенту, навчальних стратегій та методів оцінювання до індивідуальних особливостей учнів» [14].

Традиційні платформи електронної освіти пропонують однаковий контент для всіх, не враховуючи індивідуальні потреби учнів. Інтеграція штучного інтелекту та машинного навчання дає змогу аналізувати дані, визначити сильні й слабкі сторони та створювати персоналізовані матеріали. Google Workspace for Education із моделлю Gemini та Canva for Education застосовують ШІ для оцінювання успішності й генерації інтерактивних завдань, формуючи гнучке освітнє середовище.

2. Оцінювання знань і навичок студентів – мовлення та письмо.

Сучасні інструменти штучного інтелекту підтримують оцінювання як письмового, так і усного мовлення. Платформи для письма, зокрема Write & Improve від Cambridge English, Grammarly, Quillbot, ProWritingAid, Microsoft Copilot і Claude AI, аналізують граматику, лексику, структуру тексту та логіку викладу, допомагаючи студентам покращувати якість робіт відповідно до стандартів CEFR. Для усного мовлення система ETS SpeechRater, що використовується у TOEFL, оцінює вимову, ритміку, лексичний діапазон і зв'язність мовлення, забезпечуючи об'єктивні результати без участі людини.

3. Штучний інтелект відкриває можливості для створення підручників, що стають зрозумілішими, інтерактивними та адаптованими до потреб учнів завдяки концепції «смарт-контенту», яка передбачає динамічні матеріали, що підлаштовуються під індивідуальний стиль навчання, інтерактивність і миттєвий зворотний зв'язок. Такі підручники сприяють ефективному засвоєнню знань і підвищують залученість учнів через інтеграцію мультимедійних елементів і персоналізованих навчальних шляхів [19].

NotebookLM перетворює текст підручників на аудіоогляди та генерує питання, тести й діаграми, адаптовані до рівня учня. Google Vids автоматизує створення навчальних відео та презентацій для освітніх цілей. Brisk із функцією Boost Student Activity забезпечує зворотний зв'язок, дозволяючи викладачу оцінити розуміння теми або емоційний стан класу й адаптувати матеріал. Ці інструменти підвищують мотивацію і спрощують створення динамічного контенту.

4. Автоматизація паперової роботи охоплює заповнення журналів, створення навчальних програм і планів. Microsoft Copilot for Education формує анотації до занять, структурує робочі програми, генерує розклади та звіти, а також пропонує оптимізацію документів відповідно до стандартів. MagicSchool AI автоматизує підготовку матеріалів, планів уроків і освітніх маршрутів, забезпечуючи швидкий зворотний зв'язок. Notion використовується для цифрових баз знань, розкладів, архівів та спільних нотаток, об'єднуючи документацію і комунікацію в єдиному середовищі. Такі інструменти знижують адміністративне навантаження та підвищують ефективність викладацької діяльності.

3.2. Штучний інтелект у перекладі

Протягом усієї історії перекладачі відігравали вирішальну роль в еволюції культури. Вони не лише доносили шедеври людського літературного генія до широкої аудиторії, а й допомагали усунути мовні бар'єри, що перешкоджали вільному обміну ідеями та знаннями. Завдяки їхнім талантам і знанням досягнення науки і техніки стали доступними за межами культур, які їх породили [11].

Переклад є міждисциплінарною галуззю, що поєднує мовознавство, перекладознавство й комп'ютерні науки. Перекладач повинен знати граматику, лексику та стилістику обох мов, а також володіти теорією і практикою перекладу для вибору стратегії та прийомів. У сучасних умовах важливими стають і знання комп'ютерних систем, що підтримують переклад.

У 1990-х роках поширився статистичний машинний переклад (SMT), який застосовував статистичні моделі для опрацювання мов. Останніми роками домінує нейронний машинний переклад (NMT), що використовує глибокі нейронні мережі для більш природного відтворення перекладу [15]. ШІ має значний вплив на сферу перекладу. Він може підвищити швидкість, точність і ефективність перекладу, полегшуючи людям спілкування, незважаючи на мовні бар'єри. Він також має потенціал для зниження витрат на переклад і розширення доступу до інформації різними мовами і культурами [10].

Порівняльний аналіз цих методів показав, що моделі NMT перевершують інші методи за точністю, плавністю та ефективністю перекладу. Вони поєднують сильні сторони різних підходів і можуть

забезпечити високу якість перекладу. Моделі на основі правил і SMT мають нижчі показники точності та плавності перекладу, але вони все одно можуть бути корисними для певних сфер застосування [10].

Сучасні інструменти зі штучним інтелектом: Google Translate, DeepL Microsoft Reverso Context, Wordvice AI, Google Lens та інші підтримують понад 100 мов у режимі реального часу, пропонуючи такі можливості, як переклад тексту і мовлення. З розвитком штучного інтелекту ці інструменти перекладу, безсумнівно, стануть більш досконаліми, пропонуючи більшу точність і простоту у використанні, що сприятиме глобальному спілкуванню і взаєморозумінню.

Але перш ніж ШІ-переклад можна буде використовувати для точного та надійного перекладу всіх форм тексту, необхідно вирішити низку питань. Однією з найпомітніших проблем є відсутність культурних нюансів у перекладених текстах. У деяких випадках при перекладі необхідно зберегти образну мову – ідіоми, метафори, гумор і контекст, однак системи штучного інтелекту часто не справляються з цим завданням [16]. Труднощі при перекладі текстів виникають також через структурні та синтаксичні відмінності різних мов.

Переклад на основі ШІ відзначається високою швидкістю та нижчою вартістю, тоді як традиційний переклад, виконаний людиною, забезпечує надійність і детальний зворотний зв'язок, але залишається трудомістким і дорогим. Попри досягнення машинного перекладу, роль перекладача не можна зводити лише до постредагування чи оцінювання результату.

Постредагування з'явилося як частина парадигми, в якій редактори допомагали машині, а не машина допомагала їм. З огляду на цей машинно-орієнтований характер діяльності та погані результати (з сьогоденної точки зору), які машинний переклад міг забезпечити тоді, не дивно, що постредагування набуло несприятливої репутації впродовж всієї історії розвитку МП [23].

Рекомендації, опубліковані TAUS (Товариством користувачів систем автоматизації перекладу), визначають рівні постредагування на основі двох стандартів очікуваної якості цільового тексту, а саме: «достатньо хороша» якість і якість, яка «подібна або дорівнює людському перекладу» [21]. Фактичний обсяг редагування неминуче залежить від цільового призначення тексту. Це означає, що цільова якість, швидше за все, буде більш послідовним параметром для настанов щодо постредагування, ніж фактичний обсяг редагування, який необхідно виконати [23].

Тож не дивно, що перекладачі художньої літератури не надають перевагу постредагуванню, обираючи переклад з нуля [18]. Крім того, використання машинного перекладу для літературного постредагування спричиняє кілька проблем. По-перше,

сама концепція продуктивності слів на одиницю часу може не мати такого значення для цього типу контенту, як для текстів у технічних галузях. В художньому перекладі – можливо, навіть більше, ніж в інших галузях – швидкість може бути менш важливою, ніж творчість, естетика та читацький досвід [23].

Отже, важливим завданням є налагодження співпраці між перекладачами-людьми та ШІ. Щоб переклади залишалися точними й культурно релевантними, необхідно знайти баланс між лінгвістичною експертизою людини та можливостями моделей штучного інтелекту.

3.3. Штучний інтелект у науковій діяльності

В останні десятиліття штучний інтелект здійснив справжню революцію в наукових дослідженнях і знайшов широке застосування у різних галузях. Його використовують для аналізу величезних обсягів даних і автоматизації рутинних завдань [1]. Аналітичні моделі на основі ШІ здатні здійснювати точний та швидкий аналіз даних та проводити експерименти, що значно збільшує ефективність та точність експериментальних досліджень. Збір та аналіз даних з використанням алгоритмів машинного навчання дозволяє побудувати моделі, які можуть прогнозувати результати на основі попередніх даних [6, с. 489].

Однією із значущих переваг використання ШІ є його здатність прискорювати темпи наукових розвідок. Традиційні наукові дослідження можуть бути трудомісткими, потребувати ретельних експериментів, тривалого етапу збору даних. ШІ-інструменти дають змогу миттєво обробляти великі масиви даних і виявляти приховані закономірності, кореляції тощо, які недоступні для людини при поверхневому аналізі. Це дозволяє вченим ефективно аналізувати складні набори даних, що призводить до швидкого розуміння та відкриттів [4, с. 380; 5, с. 17]. Штучний інтелект може допомогти генерувати ідеї для контенту, впорядковувати думки і навіть писати повноцінні статті на основі промптів, що може бути дуже корисним для створення перших чернеток [20].

Моделі генеративного ШІ (GenAI) продемонстрували свій потенціал для розширення уявлень про напрямки досліджень і збагачення даних розвідки, а також оглядів літератури [22]. Такі ШІ-асистенти для написання текстів, як Grammarly і Quillbot, використовують алгоритми розпізнавання природної мови, щоб надавати в режимі реального часу рекомендації щодо граматики, стилю, тональності та читабельності, сприяючи ефективнішому редагуванню авторських матеріалів, таким чином підвищуючи загальну якість тексту [20].

Однак така допомога супроводжується певними проблемами. Надмірне покладання на інструменти штучного інтелекту може перешкоджати розвитку

критичного мислення та призведе до втрати оригінальності письма. Текст, створений штучним інтелектом, може містити упередження або неточності, що ставить під сумнів автентичність та академічну доброчесність.

Генеративний ШІ може дозволити студентам видавати текст, який вони не писали, за власну роботу, що є новим видом «плагіату». Провайдери GenAI зобов'язані маркувати свої результати водяними знаками 'generated by AI' (згенеровано штучним інтелектом), поки розробляються інструменти для ідентифікації матеріалів, створених ШІ. Однак існує мало доказів того, що ці заходи або інструменти є ефективними. Найближча стратегічна мета інституцій полягає у підтримці академічної доброчесності та посиленні відповідальності за допомогою ретельного виявлення недоброчесності людьми [22].

Використання штучного інтелекту в сфері наукових досліджень створює серйозні проблеми щодо авторства, оригінальності та етичних наслідків покладання на технології для полегшення творчих процесів. Критики вважають, що надмірна залежність від інструментів штучного інтелекту може призвести до втрати авторського голосу та навичок критичного мислення, що в результаті призведе до одноманітності письма, позбавленого особистого бачення [20].

З погляду підходу, орієнтованого на людину, інструменти ШІ повинні бути розроблені таким чином, щоб розширювати або посилювати людські інтелектуальні здібності та соціальні навички, а не підривати їх, конфліктувати з ними або привласнювати їх. Вже давно очікується, що інструменти ШІ органічно доповнять засоби, які підтримують аналітичну дослідницьку діяльність людини [22].

3.4. Штучний інтелект vs академічна доброчесність

Сьогодні питання дотримання академічної доброчесності здобувачами вищої освіти, науковими та науково-педагогічними працівниками закладів освіти та не тільки ними гостро сприймається суспільством [7, с. 392].

У статті 42 (ч. 1, 2) Закону України «Про освіту» академічна доброчесність визначається як «сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень». А дотримання академічної доброчесності передбачає: посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права; надання достовірної інформації про методики і результати досліджень, джерела використаної інформації та власну педагогічну (науково-педагогічну,

творчу) діяльність; контроль за дотриманням академічної доброчесності здобувачами освіти; об'єктивне оцінювання результатів навчання [8].

Але зараз суспільство стикається з низкою етичних питань, що пов'язані зі зростаючою роллю штучного інтелекту в науці та освіті. Навіть в останній чинній редакції Закону про освіту від 01.06.2025 року немає жодної згадки про способи дотримання академічної доброчесності в епоху ШІ. «Питання конфіденційності, приватності, справедливості, а також безпеки стають актуальними при використанні ШІ в дослідницькій діяльності. Наприклад, як забезпечити конфіденційність та безпеку особистих даних, коли дослідники отримують доступ до великого обсягу інформації? Чи можуть алгоритми ШІ впливати на справедливість процесу ухвалення рішень? Як забезпечити етичне використання ШІ в навчальних програмах та педагогічній практиці?» [1].

Для того, щоб ШІ став надійною частиною співпраці між людиною і машиною, людино-орієнтований підхід, на якому ґрунтується Рекомендація ЮНЕСКО з етики штучного інтелекту 2021 року, має бути доопрацьований і впроваджений відповідно до специфічних особливостей нових технологій, таких як GenAI. Тільки так можна забезпечити, щоб GenAI став надійним інструментом для дослідників, вчителів та учнів [22].

Вже нині заклади освіти, і українські зокрема, мають активно працювати над розробкою етичних принципів і стандартів використання ШІ в наукових дослідженнях, враховуючи національні та міжнародні норми. Такий підхід допоможе забезпечити ефективне використання ШІ та мінімізувати потенційні ризики, пов'язані з етичними аспектами досліджень.

4. ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДОСЛІДЖЕНЬ

Проведене дослідження дозволяє констатувати, що штучний інтелект кардинально трансфор-

мує традиційні філологічні практики, створюючи як нові можливості, так і серйозні виклики для сучасної освіти та науки. Аналіз застосування ШІ-технологій у трьох ключових напрямках філологічної діяльності виявив неоднозначний характер цих змін.

У сфері ESL-викладання вплив ШІ є найбільш відчутним – він не лише автоматизує рутину, але й змінює педагогічну парадигму. Виникають питання щодо збереження ролі викладача як ментора та наставника, а також необхідності розвитку критичного мислення студентів в умовах доступності готових рішень від ШІ-асистентів.

Аналіз впливу ШІ в перекладознавстві засвідчив зростання попиту на гнучкі навички постредагування замість традиційного перекладу текстів. Це ставить у центр уваги роль людського фактора, акцентуючи культурні, контекстуальні та креативні аспекти, які залишаються недосяжними для машин. Водночас змінюється функція перекладача: основний акцент переноситься на роботу з машинним перекладом, що вимагає нових компетентностей і оновлення підходів до професійної підготовки.

У науковій сфері ШІ значно полегшує доступ до джерел, аналіз інформації та оформлення результатів, прискорюючи дослідницький процес. Проте це актуалізує питання достовірності джерел і результатів та збереження наукової об'єктивності. Водночас постає проблема дотримання академічної доброчесності, зокрема в питаннях авторства й етичного використання цифрових інструментів.

Перспективами подальшого дослідження вважаємо вирішення таких завдань: аналіз впливу ШІ-технологій на якість навчання, розвиток мовленнєвих компетентностей студентів та формування їхніх професійних навичок; дослідження гібридних моделей перекладу, що поєднують машинні та людські ресурси.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- Бердо, Р. С., Расюн, В. Л., & Величко, В. А. (2023). Штучний інтелект та його вплив на етичні аспекти наукових досліджень в українських закладах освіти. *Академічні візії*, 22. <https://doi.org/10.5281/zenodo.8174388>. Відновлено з: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/469>
- Інститут проблем штучного інтелекту МОН і НАН України. (2025). *Історія ІПШІ*. Відновлено з: <https://www.ipai.net.ua/uk/istoriya-ipshi>
- Кабінет Міністрів України. (2020). *Концепція розвитку штучного інтелекту в Україні. Розпорядження № 1556-р*. Відновлено з: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-%D1%80#Text>
- Коваленко, Т. (2024). *Значення штучного інтелекту для розвитку наук*. Штучний інтелект у науці та освіті (AISE 2024). Artificial intelligence in science and education: збірник матеріалів міжнародної наукової конференції. Київ, 1-2 березня, 379–381. Відновлено з: http://www.uinpei.kiev.ua/sites/default/files/mat-konf-schi_2024.pdf
- Міністерство цифрової інформації і МОН України. (2025). *Рекомендації щодо відповідального впровадження та використання технологій штучного інтелекту в закладах вищої освіти*. Відновлено з: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/news/2025/04/24/shi-v-zakladakh-vyshchoi-osvity-24-04-2025.pdf>
- Пащенко, О. & Хоменко, В. (2024). *Визначення особливостей та шляхів застосування штучного інтелекту*. Штучний інтелект у науці та освіті (AISE 2024). Artificial intelligence in science and education: збірник матеріалів міжнародної наукової конференції. Київ, 1-2 березня, 388–390. Відновлено з: http://www.uinpei.kiev.ua/sites/default/files/mat-konf-schi_2024.pdf

7. Політова, А. (2024). *Використання штучного інтелекту: порушення академічної доброчесності чи авторського права*. Штучний інтелект у науці та освіті (AISE 2024). Artificial intelligence in science and education: збірник матеріалів міжнародної наукової конференції. Київ, 1-2 березня, 392–395. Відновлено з: http://www.uiniei.kiev.ua/sites/default/files/mat-konf-schi_2024.pdf
8. Про освіту. №2145–VIII § розд. V ст. 42. (2017). Відновлено з: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
9. Резолюція. (2024). *Штучний інтелект у науці та освіті* (AISE 2024). Artificial intelligence in science and education: збірник матеріалів міжнародної наукової конференції. Київ, 1-2 березня, 591–592. Відновлено з: http://www.uiniei.kiev.ua/sites/default/files/mat-konf-schi_2024.pdf
10. Amini, M., Ravindran, L. & Lee, K.-F. (2024). Implications of using AI in translation studies: trends, challenges, and future direction. *Asian Journal of Research in Education and Social Sciences*, 6(1), 740-754. <https://doi.org/10.55057/ajress.2024.6.1.67>
11. Bernardini, S., Pierrette, B., Dragos, C., van Genabith, J., Silvia, H. S., O'Brien, S., ... Teich, E. (2020). Language service provision in the 21st century: Challenges, opportunities and educational perspectives for translation studies. In Sijbolt Noorda, Peter Scott and Martina Vukasovic (Eds.), *Bologna Process Beyond 2020: Fundamental Values of EHEA* (pp. 297-303). Retrieved from: https://cris.unibo.it/retrieve/e1dcb335-cec6-7715-e053-1705fe0a6cc9/Bernardini_et_al_2020-bologna-process-beyond.pdf
12. Borkiewicz, M., Jałowicka, A. & Leśniewski, G. (2024). *Sztuczna inteligencja – czym jest (z prawnego punktu widzenia) i jak radzi sobie z nią świat*. Retrieved from: <https://lbplegal.com/sztuczna-inteligencja-czym-jest-z-prawnego-punktu-widzenia-i-jak-radzi-sobie-z-nia-swiat-2/>
13. Felix, C. V. (2020). The role of the teacher and AI in education. In Enakshi Sengupta, et al. (Eds.), *International Perspectives on the Role of Technology in Humanizing Higher Education* (pp. 33-48), Emerald Publishing Limited. Retrieved from: https://www.researchgate.net/publication/346598997_The_Role_of_the_Teacher_and_AI_in_Education
14. Gligorea, I., Cioca, M., Oancea, R., Gorski, A.-T., Gorski, H., & Tudorache, P. (2023). Adaptive learning using artificial intelligence in e-learning: a literature review. *Education Sciences*, 13(12), 1216. <https://doi.org/10.3390/educsci13121216>
15. Hutchins, W.J. (2000). The first decades of machine translation. In John W. Hutchins (Ed.), *Early Years in Machine Translation*. John Benjamins Publish. Company. <https://doi.org/10.1075/sihols.97.04hut> Retrieved from: https://www.researchgate.net/publication/284307791_The_first_decades_of_machine_translation
16. Kenny, D. (2018). Machine translation. In Rawling, P., & Wilson, P. (Eds.), *The Routledge Handbook of Translation and Philosophy* (pp. 428-445). Routledge. Retrieved from: <https://www.taylorfrancis.com/chapters/edit/10.4324/9781315678481-27/machine-translation-dorothy-kenny>
17. McCarthy, J. (1996). *A Proposal for the Dartmouth summer research project on artificial intelligence. August 31, 1955*. Retrieved from: <https://www-formal.stanford.edu/jmc/history/dartmouth/dartmouth.html>
18. Moorkens, J., Toral, A., Castilho, S. & Way, A. (2018). 'Translators' perceptions of literary post-editing using statistical and neural machine translation', *Translation Spaces* 7(2), pp. 240–262. John Benjamins Publish. Company. <https://doi.org/10.1075/ts.18014.moo> Retrieved from: <https://www.benjamins.com/catalog/ts.18014.moo>
19. Ross, D. (2024). *Customizable AI-Powered Textbooks Reshape Learning*. Retrieved from: <https://www.gettingsmart.com/2024/10/07/customizable-ai-powered-textbooks-reshape-learning/>
20. Syafei, M., & Nuraeningsih, N. (2025). Leveraging artificial intelligence in writing: ELT students' perspectives and experiences. *International Journal of Learning, Teaching and Educational Research*, 24(5), pp. 416-430. <https://doi.org/10.26803/ijlter.24.5.22>
21. TAUS. (2023). *Post-editing guidelines for machine translation*. Retrieved from: <https://www.taus.net/resources/epic-guide>
22. UNESCO. (2023). *Guidance for generative AI in education and research*. Retrieved from: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000386693>
23. Vieira, L. N. (2019). Post-Editing of Machine Translation. In O'Hagan, M. (Ed.), *The Routledge Handbook of Translation and Technology*. Routledge (pp. 319-335) Retrieved from: https://www.researchgate.net/publication/339827080_Post-Editing_of_Machine_Translation

Стаття надійшла до редакції 07.08.2025

Стаття рекомендована до друку 20.10.2025

Опубліковано 30.12.2025

Iryna Zmiyova – PhD (Philology), Associate Professor, Professor at the Department of Foreign Languages and Translation of Kharkiv University of Humanities “People’s Ukrainian Academy”; e-mail: izmiyova@gmail.com; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-02817183>; GOOGLE SCHOLAR: <https://scholar.google.com.ua/citations?hl=uk&user=SnWdLZ8AAAAJ>; RESEARCH GATE: <https://www.researchgate.net/profile/Irina-Zmiyova>

Inna Panenko – senior lecturer at the Department of Foreign Languages and Translation of Kharkiv University of Humanities “People’s Ukrainian Academy”; e-mail: innapanenko2020work@gmail.com; ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8326-9555>; GOOGLE SCHOLAR: <https://scholar.google.com/citations?hl=uk&authuser=3&user=PRIU-eEAAAAJ>; RESEARCH GATE: <https://www.researchgate.net/profile/Inna-Panenko>

Iryna Huslenko – PhD (Pedagogy), Associate Professor at the Department of Business Foreign Language and Translation of V. N. Karazin Kharkiv National University; e-mail: iguslenko@karazin.ua; ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0785-0000>; GOOGLE SCHOLAR: <https://scholar.google.com/citations?user=lr7hoo0AAAAJ&hl=uk>; RESEARCH GATE: <https://www.researchgate.net/profile/Iryna-Huslenko>

Olena Karpenko – senior lecturer at the Department of Business Foreign Language and Translation of V. N. Karazin Kharkiv National University; e-mail: yelena.karpenko@karazin.ua; ORCID: <https://orcid.org/0009-0003-6795-2487>; GOOGLE SCHOLAR: <https://scholar.google.com/citations?hl=ru&authuser=1&user=yQX25gIAAAAAJ>; RESEARCH GATE: <https://www.researchgate.net/profile/Olena-Karpenko-6>

CHALLENGES OF PHILOLOGY IN THE AGE OF AI: HOW ARTIFICIAL INTELLIGENCE IS CHANGING ESL-TEACHING, TRANSLATION AND RESEARCH

The article analyses the impact of artificial intelligence (AI) on the main areas of philological activity. The relevance of the topic is stipulated by the need to rethink traditional approaches to teaching, translation and research in the context of technological transformations. The object of the study is artificial intelligence and its technologies in the educational domain, and the subject is the ways of applying them in teaching, translation and research. The article aims to provide a comprehensive analysis of the impact of AI on three main areas of philological activity: ESL teaching, translation and research. To achieve this goal, the authors analyse modern AI tools used in ESL teaching; investigate the impact of AI on translation theory and practice; identify the benefits and risks of using AI in research; and outline the ethical and regulatory aspects of using AI in the philological field. The article takes a comprehensive look at the use of AI in teaching English as a foreign language, including such tools as adaptive platforms, chatbots, personalised assessment, and the transformation of the role of the teacher and the structure of the course. In the field of translation, the evolution of CAT tools, the growing role of post-editing and the threat of losing professional skills are analysed. Special attention is paid to AI’s impact on research methodology, including the ease of access to information, automated source analysis, and text editing. The final section is focused on the ethical and academic aspects of using AI, including issues of integrity, authorship, and academic responsibility.

Key words: *academic integrity, adaptive learning, artificial intelligence, digital technologies, research, teaching English, translation.*

REFERENCES

1. Berdo, R. S., Rasiun, V. L., & Velychko, V. A. (2023). Shtuchnyi intelekt ta yoho vplyv na etychni aspekty naukovykh doslidzhen v ukrainskykh zakladakh osvity [Artificial intelligence and its impact on ethical aspects of scientific research in Ukrainian educational institutions]. *Akademichni vizii*, 22. <https://doi.org/10.5281/zenodo.8174388> Retrieved from: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/469> (in Ukrainian)
2. Instytut problem shtuchnoho intelektu MON i NAN Ukrainy. (2025). *Istoriia IPSHI* [History of the Institute for Artificial Intelligence Problems]. Retrieved from: <https://www.ipai.net.ua/uk/istoriya-ipshi> (in Ukrainian)
3. Kabinet Ministriv Ukrainy. (2020). *Kontseptsiiia rozvytku shtuchnoho intelektu v Ukraini* [The Concept of Artificial Intelligence Development in Ukraine]. *Rozporiadzhennia No. 1556-r*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-%D1%80#Text> (in Ukrainian)
4. Kovalenko, T. (2024). *Znachennia shtuchnoho intelektu dlia rozvytku nauk* [The significance of artificial intelligence for the development of sciences]. Proc. of the int. sci. conf. «Artificial intelligence in science and education» March 1–2. (pp. 379–381). Kyiv, Retrieved from: http://www.uintai.kiev.ua/sites/default/files/mat-konf-schi_2024.pdf (in Ukrainian)
5. Ministerstvo tsyfrovoy informatsii i MON Ukrainy. (2025). *Rekomendatsii shchodo vidpovidalnoho vprovadzhenia ta vykorystannia tekhnologii shtuchnoho intelektu v zakladakh vyshchoi osvity* [Recommendations on responsible implementation and use of artificial intelligence technologies in higher education institutions]. Retrieved from: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/news/2025/04/24/shi-v-zakladakh-vyshchoi-osvity-24-04-2025.pdf> (in Ukrainian)
6. Pashchenko, O., & Khomenko, V. (2024). *Vyznachennia osoblyvostei ta shliakhiv zastosuvannia shtuchnoho intelektu* [Identifying features and ways of applying artificial intelligence]. Proc. of the int. sci. conf. «Artificial intelligence in science and education» March 1–2. (pp. 388–390). Kyiv. Retrieved from: http://www.uintai.kiev.ua/sites/default/files/mat-konf-schi_2024.pdf (in Ukrainian)
7. Politova, A. (2024). *Vykorystannia shtuchnoho intelektu: porushennia akademichnoi dobrochesnosti chy avtorskoho prava* [Use of artificial intelligence: Violation of academic integrity or copyright]. Proc. of the int. sci. conf. «Artificial intelligence in

science and education» March 1–2. (pp. 392–395). Kyiv. Retrieved from: http://www.uiniei.kiev.ua/sites/default/files/mat-konf-schi_2024.pdf (in Ukrainian)

8. Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy (2017). Nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy No. 2145–VIII § rozd. V st. 42. «Pro osvitu» [The order of the Ministry of Education and Science of Ukraine No. 2145–VIII § rozd. V st. 42. “On Education”] Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (in Ukrainian)

9. Rezoliutsiia. (2024). Proc. of the int. sci. conf. «Artificial intelligence in science and education» March 1–2. (pp. 591–592). Kyiv. Retrieved from: http://www.uiniei.kiev.ua/sites/default/files/mat-konf-schi_2024.pdf (in Ukrainian)

10. Amini, M., Ravindran, L. & Lee, K.-F. (2024). Implications of using AI in translation studies: trends, challenges, and future direction. *Asian Journal of Research in Education and Social Sciences*, 6(1), 740-754. <https://doi.org/10.55057/ajress.2024.6.1.67>

11. Bernardini, S., Pierrette, B., Dragos, C., van Genabith, J., Silvia, H. S., O'Brien, S., ... Teich, E. (2020). Language service provision in the 21st century: Challenges, opportunities and educational perspectives for translation studies. In Sijbolt Noorda, Peter Scott and Martina Vukasovic (Eds.), *Bologna Process Beyond 2020: Fundamental Values of EHEA* (pp. 297-303). Retrieved from: https://cris.unibo.it/retrieve/e1dcb335-cec6-7715-e053-1705fe0a6cc9/Bernardini_et_al_2020-bologna-process-beyond.pdf.

12. Borkiewicz, M., Jałowicka, A. & Leśniewski, G. (2024). *Sztuczna inteligencja – czym jest (z prawnego punktu widzenia) i jak radzi sobie z nią świat*. Retrieved from: <https://lbplegal.com/sztuczna-inteligencja-czym-jest-z-prawnego-punktu-widzenia-i-jak-radzi-sobie-z-nia-swiat-2/>

13. Felix, C. V. (2020). The role of the teacher and AI in education. In Enakshi Sengupta, et al. (Eds.), *International Perspectives on the Role of Technology in Humanizing Higher Education* (pp. 33-48), Emerald Publishing Limited. Retrieved from: https://www.researchgate.net/publication/346598997_The_Role_of_the_Teacher_and_AI_in_Education

14. Gligorea, I., Cioca, M., Oancea, R., Gorski, A.-T., Gorski, H., & Tudorache, P. (2023). Adaptive learning using artificial intelligence in e-learning: a literature review. *Education Sciences*, 13(12), 1216. <https://doi.org/10.3390/educsci13121216>

15. Hutchins, W.J. (2000). The first decades of machine translation. In John W. Hutchins (Ed.), *Early Years in Machine Translation*. John Benjamins Publish. Company. <https://doi.org/10.1075/sihols.97.04hut> Retrieved from: https://www.researchgate.net/publication/284307791_The_first_decades_of_machine_translation

16. Kenny, D. (2018). Machine translation. In Rawling, P., & Wilson, P. (Eds.), *The Routledge Handbook of Translation and Philosophy* (pp. 428-445). Routledge. Retrieved from: <https://www.taylorfrancis.com/chapters/edit/10.4324/9781315678481-27/machine-translation-dorothy-kenny>

17. McCarthy, J. (1996). *A Proposal for the Dartmouth summer research project on artificial intelligence. August 31, 1955*. Retrieved from: <https://www-formal.stanford.edu/jmc/history/dartmouth/dartmouth.html>

18. Moorkens, J., Toral, A., Castilho, S. & Way, A. (2018). ‘Translators’ perceptions of literary post-editing using statistical and neural machine translation’, *Translation Spaces* 7(2), pp. 240–262. John Benjamins Publish. Company. <https://doi.org/10.1075/ts.18014.moo> Retrieved from: <https://www.benjamins.com/catalog/ts.18014.moo>

19. Ross, D. (2024). *Customizable AI-Powered Textbooks Reshape Learning*. Retrieved from: <https://www.gettingsmart.com/2024/10/07/customizable-ai-powered-textbooks-reshape-learning/>

20. Syafei, M., & Nuraeningsih, N. (2025). Leveraging artificial intelligence in writing: ELT students’ perspectives and experiences. *International Journal of Learning, Teaching and Educational Research*, 24(5), pp. 416-430. <https://doi.org/10.26803/ijlter.24.5.22>

21. TAUS. (2023). *Post-editing guidelines for machine translation*. Retrieved from: <https://www.taus.net/resources/epic-guide>.

22. UNESCO. (2023). *Guidance for generative AI in education and research*. Retrieved from: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000386693>

23. Vieira, L. N. (2019). Post-Editing of Machine Translation. In O’Hagan, M. (Ed.) *The Routledge Handbook of Translation and Technology*. Routledge (pp. 319-335) Retrieved from: https://www.researchgate.net/publication/339827080_Post-Editing_of_Machine_Translation

The article was received by the editors 07.08.2025

The article is recommended for printing 20.10.2025

Published 30.12.2025